

Naar een nieuwe wettelijke grondvesting van de Europese Unie

Tien principes van Attac voor een Democratisch Europees Verdrag

De Europese Attac-organisaties vinden dat de huidige vorm van de Europese Unie een ernstige hinderpaal is voor democratische verworvenheden, fundamentele rechten, sociale zekerheid, gendergerechtigheid en duurzame ecologie. Het huidige Europa lijdt onder een tekort aan democratie, legitimiteit en doorzichtigheid; het is gevestigd op verdragen die aan de lidstaten en de aan hele wereld een neoliberal beleid opdringen.

Om die reden beschouwt het Europese netwerk van Attacs de toekomst van Europa als een centraal thema van zijn activiteiten. In 2005 begonnen de Europese Attacs met een gemeenschappelijke denkoefening en discussies over Europese thema's. Deze verklaring is een van de uitingen van deze dynamiek.

*****

Sinds het 'Non' en 'Nee' in Frankrijk en Nederland is het duidelijk dat niet alleen het voorgestelde Grondwettelijke Verdrag (GV) maar ook de Europese Unie zelf een tekort aan legitimiteit bij de bevolking heeft en als erg ondemocratisch en antisociaal wordt beschouwd.

Het GV creëert strikt genomen geen nieuwe grondwet, maar is veeleer een bundeling en een verdere uitwerking van eerdere regels en verdragen. Het politieke belang ervan is nog groter, omdat het GV niet alleen wijzigingen van het institutionele raamwerk inhoudt en beginselen, waarden en doelstellingen definieert, maar ook concrete beleidslijnen formuleert. Het giet het neoliberale model van de EU in een grondwettelijke vorm, en is daarom onaanvaardbaar. Bovendien lijdt het GV formeel onder een gebrek aan democratische besluitvorming en kan het bijna onmogelijk worden teruggedraaid.

Op dit ogenblik proberen de Europese regeringen, ondanks de eerdere verwerping van het GV in een aantal lidstaten, het constitutionele goedkeuringsproces weer op gang te krijgen. Ze willen tijdens het Franse voorzitterschap in de eerste helft van 2008 tot resultaten komen. In januari kwamen 18 lidstatenregeringen in Madrid bijeen, om een compromis te vinden op basis van het eerder afgewezen GV.

In die situatie is het voor de democratie van levensbelang dat sociale en politieke bewegingen hierop reageren door concrete alternatieven te eisen voor de Europese constructie en dat met hun voorstellen rekening wordt gehouden. De Europese Attacs vragen dat elk nieuw Verdrag en de grondvesting van Europa gebaseerd wordt op 10 beginselen die betrekking hebben op het democratische totstandkomingsproces van het Verdrag (deel I), de institutionele inhoud ervan (deel II) en de principes voor elk Europees beleid (deel III).

DEEL EEN: OVER HET TOTSTANDKOMINGSPROCES

1. START EEN DEMOCRATISCH PROCES

Elk nieuw Verdrag moet democratische worden uitgewerkt en goedgekeurd. De Europese Attacs verzetten zich tegen elke poging om het GV nieuw leven in te blazen en stellen het volgende voor:

- Een nieuwe ‘institutionele’ Vergadering, rechtstreeks verkozen door de burgers van alle lidstaten, zal gemachtigd worden om, met de effectieve participatie van de nationale parlementen, een voorstel voor een nieuw Verdrag uit te werken.
- Deze Vergadering moet gebaseerd zijn op een gelijke vertegenwoordiging van beide geslachten (niet zoals de ‘Conventie’ voor het GV, die slechts 16% vrouwen telde) en zal tevens alle maatschappelijke sectoren en generaties vertegenwoordigen.
- Ieder nieuw Verdrag moet door referenda in alle lidstaten goedgekeurd worden. De uitslagen moeten land per land berekend worden.
- Tijdens de ratificatiecampagnes moeten de Europese instellingen en de lidstaten regels opstellen om te garanderen dat, b.v. in de media, het openbare debat onafhankelijk van dominerende belangengroepen kan gevoerd worden, met voldoende ruimte en tijd voor intensieve discussie.

DEEL TWEE: ELEMENTEN VOOR EEN INSTITUTIONEEL VERDRAG

2. VERBETER DE DEMOCRATIE

Elk nieuw Verdrag moet op de beste bestaande democratische beginselen gebaseerd zijn. De huidige EU steunt niet op een duidelijke scheiding van machten en vertoont een democratisch tekort. Het Europese parlement is niet bevoegd om wetgevende initiatieven te nemen, begrotingen op te stellen of bepaalde beleidslijnen te bepalen, ondanks het feit dat het de enige democratisch verkozen instelling op Europees niveau is; de niet verkozen Commissie daarentegen is de enige instelling die wetten kan voorstellen.

Tegelijk stellen we een achteruitgang van het democratische leven in de lidstaten vast. De Europese Attacs eisen het volgende:

- De grondbeginselen van elk nieuw Verdrag moeten zijn: menselijke waardigheid, gezag van de wet, vertegenwoordigende en participatieve democratie, economische en sociale rechtvaardigheid, sociale zekerheid en sociale inclusie, solidariteit, gendergelijkheid en -democratie, duurzaamheid en engagement voor vrede.
- Duidelijke scheiding tussen de uitvoerende, wetgevende en gerechtelijke macht. Het monopolie van de Commissie om wetten voor te stellen moet worden beëindigd. Het wetgevende initiatief moet toekomen aan alle EU-instellingen en EU-burgers.
- Het Europese parlement moet voor alle beleidsdomeinen van de EU het recht krijgen om wetten voor te stellen en mede goed te keuren, en moet ook het exclusieve recht krijgen om de EU-Commissie en individuele EU-commissieleden te verkiezen en te ontslaan.

- Wij vragen de versterking van de nationale parlementen, zowel in het Europese vlak als op de nationale niveaus: de nationale parlementen moeten in de Europese en in de nationale wetgevingen een effectieve rol krijgen.
- De tekst van een Verdrag moet een duidelijke beschrijving geven van de bevoegdheid van de EU én van de grenzen van die bevoegdheid tegenover de nationale staten en lokale overheden. Het Europese Hof van Justitie mag geen ruimte krijgen om als feitelijke wetgever op te treden.
- De Europese Centrale Bank (ECB) moet aan democratische controle onderworpen worden. De voornaamste doelstellingen van zijn muntbeleid moeten zijn: economische rechtvaardigheid, volledige werkgelegenheid en sociale bescherming voor alle Europese burgers. De Eurogroep moet bovendien zijn - in de huidige Verdragen vastgelegde - verantwoordelijkheid opnemen voor het bepalen van het wisselkoersbeleid.

3. VOER DOORZICHTIGHEID IN

Op dit ogenblik worden de burgers belemmerd in het uitoefenen van hun recht op informatie.

Discussies van de Raad en het Comité van Permanente Vertegenwoordigers (Coreper) zijn dikwijls niet toegankelijk voor het publiek. Lobbywerk is een allesdoordringend fenomeen dat de democratie ondermijnt. Wij eisen dat:

- alle vergaderingen, comités en werkgroepen van de Raad en van het Comité van Permanente Vertegenwoordigers voor het publiek toegankelijk zijn;
- de toegang tot informatie voor alle Europese burgers gewaarborgd is;
- er in het Verdrag duidelijke beperkingen worden gesteld aan het lobbywerk, en dat alle lobbyisten, Europese parlementsleden,
- een nieuw Verdrag kort, voor zichzelf sprekend en voor het grote publiek begrijpelijk is;
- alle talen als gelijk worden beschouwd. Alle officiële EU-documenten moeten in alle officiële talen van de EU beschikbaar zijn.

4. ONTWIKKEL PARTICIPATIE EN RECHTSTREEKSE DEMOCRATIE

Een nieuw institutioneel Verdrag moet het fundamentele recht van rechtstreekse deelneming van de burgers in openbare zaken omvatten. Het moet begrijpelijke, bruikbare en verregaande vormen van rechtstreekse democratie bevatten, bijvoorbeeld de volgende rechten:

- Een bepaald percentage van de totale bevolking in een bepaald aantal lidstaten kan een voorstel indienen, waarover dan in het Europese parlement gedebatteerd en gestemd wordt.
- Een bepaald percentage van de totale bevolking in een aantal lidstaten kan vragen dat het Europese parlement een referendum in alle lidstaten organiseert, en het resultaat van de volksraadpleging moet bindend zijn.
- Door grotere doorzichtigheid en beperking van geprivilegieerde toegangskanalen kunnen er beperkingen worden gesteld aan de invloed van de multinationals op de instellingen en de besluitvorming van de EU.

- Verplichte raadpleging van sociale bewegingen en NGO's in het hele EU-wetgevingsproces, op gelijke voet met de raadpleging van andere belangengroepen.
- Het eerste referendum in alle lidstaten van de EU zou over het nieuwe Verdrag moeten beslissen.

DEEL DRIE: PRINCIPES VOOR EUROPESE BELEIDSLIJNEN

5. VERBETER DE GRONDRECHTEN

Elk nieuw Verdrag moet steunen op het fundament of een verbetering zijn van de meest vooruitstrevende basisrechten die al in internationale verdragen zijn vastgelegd, in het bijzonder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Europese Conventie voor de Bescherming van de Mensenrechten en Fundamentele Vrijheden (ECHR), de Turijn-versie van het Europees Sociaal Handvest en het Europese Verdrag inzake de Sociale Zekerheid.

Het waarborgen van de fundamentele rechten in het Verdrag is een noodzakelijke stap. Toch ontbreken er in het EU-Handvest van de Grondrechten, dat deel uitmaakt van het GV, een aantal grondrechten en zijn er sommige die in hun formulering afgezwakt werden, beperkt werden door toelichtingen in de slotakte of niet voor rechtbanken afgedwongen kunnen worden. Om die redenen kunnen ze niet als echte *grondrechten* worden betiteld.

De Europese Attacs eisen dat:

- grondrechten zoals die vermeld staan in de ECHR, in het Europees Sociaal Handvest en in het Europees Verdrag inzake de Sociale Zekerheid, via nationale of Europese rechtbanken afdwingbaar zouden zijn;
- de EU toetreedt tot de ECHR, zodat zijn instellingen ook aan het Europese Hof voor de Mensenrechten worden onderworpen;
- deze grondrechten alsmede de principes van het Verdrag uitdrukkelijk voorrang hebben op alle andere primaire en secundaire wetgeving van de EU;
- grondrechten niet beperkt mogen worden door de nationale wetten, EU-wetten of persoonlijke interpretaties van het Voorzitterschap van een Conventie;
- in elk nieuw Verdrag uitdrukkelijk gesteld wordt dat aan iedere persoon, ongeacht haar/zijn land van oorsprong, een gelijke toegang tot de sociale rechten en de arbeidsrechten moet worden gegarandeerd;
- aan alle inwoners van Europa het Europese staatsburgerschap wordt verleend;
- de voornoemde rechten ook in het buitenlandse beleid van de EU worden nageleefd (b.v. veiligheidsbeleid, migratiebeleid, milieubeleid, handelsbeleid).

6. BESCHERM EN VERBETER DE DEMOCRATISCHE VERWORVENHEDEN

Democratische verworvenheden, sociale rechten, burgerrechten, werknemersrechten en leefmilieuregels komen onder sterke druk te staan door de bepalingen van vroegere verdragen, in het bijzonder door de bepalingen betreffende concurrentie en liberalisering. Een nieuw Verdrag mag deze verworvenheden niet in gevaar brengen en moet aan de

bevolking, de parlementen en de regeringen in Europa instrumenten verschaffen om deze democratische verworvenheden op basis van samenwerking verder uit te bouwen. De Europese Attacs eisen het volgende:

- Het recht op collectieve onderhandelingen en het stakingsrecht; de fundamentele normen van de Internationale Arbeidsorganisatie moeten tot de status van afdwingbare grondrechten verhoogd worden.
- Elke lidstaat moet het recht hebben om meer ambitieuze normen en regels in te voeren in domeinen zoals sociale bescherming, arbeidsnormen, leefmilieu, bescherming van specifieke bevolkingsgroepen;
- De Europese Unie moet zichzelf beschouwen als een samenwerkende (en niet concurrerende) Unie, die er voortdurend naar streeft de ecologische, sociale en arbeidsnormen te verbeteren, conform de beginselen van sociale zekerheid en duurzaamheid. Er moeten regels worden opgesteld om fiscale en sociale dumping tegen te gaan.
- Er moet gespecificeerd worden dat eigendom verplichtingen inhoudt en het gebruik van eigendomsrechten moet steeds tegelijk het algemeen welzijn bevorderen.
- Economische democratie en participatie moeten op alle niveaus worden verbeterd.

7. RUIMTE BIEDEN VOOR EEN ANDERE ECONOMISCHE ORDE

Elk nieuw Verdrag moet de bovengenoemde fundamentele waarden en democratische principes in acht nemen en moet ruimte bieden om een alternatief beleid te voeren, in plaats van zich vast te pinnen op één specifiek economisch model, zoals dit gebeurd is in het GV en in de eerdere Verdragen, waar herhaaldelijk wordt verwezen naar een “open Markteconomie met vrije en niet-vervalste mededinging⁽¹⁾ Een dergelijke uitspraak is niet op zijn plaats in een grondwetgevend of institutioneel Verdrag. Het soort economisch model of stelsel dat wordt gekozen, moet aan een democratisch besluitvormingsproces worden overgelaten.

De Europese Attacs eisen dat:

- een Verdrag geen specifiek economisch model mag vooropstellen en op alle niveaus de mogelijkheid voor alternatieve keuzes moet openlaten;
- “vrije” concurrentie geen algemeen beginsel van de EU mag zijn. Het bepalen van de gebieden waar “vrije” concurrentie is toegelaten en de andere domeinen, waar het niet van toepassing is (b.v. drinkwatervoorziening, opvoeding, gezondheid, landbouw), moet de beslissingsbevoegdheid zijn van democratische processen op landelijk en EU-niveau. In geen geval mogen dergelijke definities in grondwetsbepalingen vastgelegd worden.
- de Europese wetgeving, bijvoorbeeld de concurrentieregelgeving, geen aantasting mag inhouden van het recht van de lidstaten om openbare diensten te financieren en te organiseren, b.v. drinkwatervoorziening, gezondheidszorg, onderwijs of openbaar vervoer. Het moet integendeel een essentiële doelstelling van de Europese eenmaking zijn om openbare diensten op alle niveaus aan te bieden en te verbeteren.

8. BEPAAL DOELSTELLINGEN IN PLAATS VAN MIDDELEN

Een echte levende democratie stelt de middelen vast waardoor de onderscheiden doelstellingen van zijn grondwet kunnen bereikt worden. Het is misplaatst om in de grondwet zelf concrete beleidslijnen uit te stippelen.

Voorbeelden:

- De doelen van een vervoerbeleid zouden “duurzame mobiliteit” en “gelijke toegang tot mobiliteit voor iedereen” moeten zijn, en niet de bouw van Trans-Europese netwerken⁽²⁾ van autowegen en hogesnelheidsspoorwegen.
- De doeleinden van een landbouwbeleid zouden “duurzame landbouw”, “behoud van kleinschalige landbouw”, “productie van voldoende en gezond voedsel” moeten zijn, en niet “het verhogen van de productiviteit”, “rationalisatie” of “het best mogelijke gebruik van productiefactoren, inzonderheid arbeidskrachten”⁽³⁾.
- Het “prioritair doel” van de Europese Centrale Bank (ECB) zou niet “prijsstabilisatie”⁽⁴⁾, maar wel economische gerechtigheid, werkgelegenheid en welzijn voor iedereen moeten zijn.
- Het principe van ecologische duurzaamheid moet voorrang krijgen op de marktvrijheid en de winstlogica. Het moet richting geven aan het beleid met betrekking tot energie, vervoer en landbouw.

9. RACE NAAR DE TOP INZAKE SOCIALE RECHTEN EN BELASTINGRECHTVAARDIGHEID

In een regio als de EU, met economieën die door tientallen jaren liberalisering van handel, financiën en investeringen hecht geïntegreerd zijn, stelt men vast dat de lidstaten voor vitale domeinen als belastingen en sociaal beleid in een neerwaarts gerichte concurrentiestrijd gewikkeld zijn.

Om dit tegen te gaan, moeten er op EU-niveau tegenmaatregelen kunnen worden genomen. Een nieuw Verdrag kan voorzien in specifieke maatregelen om een opwaartse beweging te bevorderen. De Europese Attacs stellen het volgende voor:

- Maatregelen ter bestrijding van belastingontduiking en belastingconcurrentie moeten worden bevorderd. Op EU-niveau dienen ambitieuze minimumnormen te worden overeengekomen, in het bijzonder met betrekking tot de belastingen op bedrijfsinkomsten of inkomsten uit kapitaal.
- Het gebrekkige sociale beleid van de EU moet vervangen worden door een geheel van sociale minimumnormen en –rechten die ambitieus, doorzichtig en afdwingbaar zijn. Die regels moeten rekening houden met verschillen inzake economische mogelijkheden, d.w.z. via “doelzones” die hogere normen opleggen voor rijkere lidstaten en minder hoge voor de armere lidstaten. Die regels mogen geen hinderpaal vormen voor het toepassen van hogere normen in welke lidstaat dan ook. Indien sommige lidstaten bijvoorbeeld een meer uitgebreide sociale bescherming of hogere arbeidsnormen willen invoeren dan waarover in de hele EU overeenstemming kan worden bereikt, dan kunnen die lidstaten een samenwerkingsovereenkomst over die materies ondertekenen.

10. VOER EEN VERBINTENIS TOT VREDE EN SOLIDARITEIT IN

Op het gebied van veiligheid moet de doelstelling “vrede” (in de ruimste zin) zijn, en niet het uitbouwen van een wapenarsenaal op internationaal niveau. In het ontwerp van GV staat dat: “Lidstaten hun militaire capaciteiten geleidelijk dienen te verbeteren.”⁽⁵⁾ en dat de oprichting van een “Defensieagentschap” onder meer als taak zou hebben “wapens te ontwikkelen”. In elk nieuw Verdrag zou duidelijk een sterke politieke ambitie van Europa moeten bepaald worden: de EU moet een hoofdrolspeler worden bij het bepalen van een nieuwe internationale en multilaterale orde, die gericht is op het opbouwen van vrede en het verwerpen van oorlog en militarisering als middel tot regeling van internationale geschillen. Wij verwerpen hier in het bijzonder het neoconservatieve begrip van “preventieve militaire acties”.

De Europese Attacs eisen:

- Volledige naleving van de Internationale Wetten, in het bijzonder het Handvest van de Verenigde Naties, de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Non-non-proliferatieverdrag, met inbegrip van de verplichting tot ontwapening. Weliswaar moet de EU ook een democratische hervorming van de VN stimuleren.
- Bevordering van de wereldwijde ontwapening, te beginnen in eigen huis.
- De onafhankelijkheid van de EU tegenover de NAVO moet worden bevestigd.
- Grote investeringen voor het uitbouwen van instellingen voor onderzoek en bevordering van het vreedzaam oplossen van conflicten, zowel in de lidstaten als op het niveau van de EU.
- Verplicht beginsel van evenwicht tussen vrouwen en mannen in de beleidsvorming en bij het deelnemen aan buitenlandse politieke activiteiten van de Europese Unie.

Deze principes werden door een 15-tal Europese Attac-organisaties uitgewerkt. Hierbij zijn heel wat meningsverschillen overbrugd en werden sommige geschilpunten zó behandeld dat ze verdere vooruitgang niet meer in de weg staan.

Deze principes kunnen ongetwijfeld nog worden verbeterd en met andere aangevuld: zo willen wij bijvoorbeeld een ander beleid met betrekking tot de ‘vesting Europa’, de criminalisering van migranten, de oneerlijke handel, de armoede en de schuldenproblematiek, en een intensievere samenwerking met arme landen op voet van gelijkheid. Toch menen we dat ze een goed uitgangspunt vormen om te proberen een progressief en door de bevolking gesteund antwoord te bieden tegen de pogingen van regeringen van de lidstaten om het oude voorstel van GV nieuw leven in te blazen of de huidige richting van de EU te handhaven. Wij zijn van mening dat het antwoord van de meerderheid van de bevolkingen van Frankrijk en Nederland beide opties uitsluit. Behalve dat deze verklaring voor de ondertekenende organisaties een gemeenschappelijk platform en instrument voor actie vormt, is ze ook bedoeld om het debat met de vooruitstrevende krachten over Europa te verruimen. Enkel een zeer brede coalitie van krachten kan erin slagen om voor Europa een andere agenda op te stellen dan die welke in het vroegere Grondwetgevende Verdrag vooropgesteld wordt.

Attac zet zich in voor participatieve democratie, democratische instellingen en Europese en wereldwijde samenwerking. In een dergelijk kader kan onze agenda voor economische en sociale gerechtigheid, gender-rechtvaardigheid en een duurzaam milieu in Europa en op wereldwijde schaal worden bevorderd.

Amsterdam, Athene, Berlijn, Bern, Brussel, Boedapest, Kopenhagen, Jersey, Helsinki, Madrid, Oslo, Parijs, Rome, Stockholm, Wenen, Warschau
11 Maart 2007.

Attac België
Attac Denemarken
Attac Duitsland
Attac Finland
Attac Frankrijk
Attac Griekenland
Attac Hongarije
Attac Italië

Attac Jersey
Attac Nederland
Attac Noorwegen
Attac Oostenrijk
Attac Polen
Attac Spanje
Attac Zweden
Attac Zwitserland

(1) Art. III-177 (= Art. 4 VEG), III-178 (= Art. 98 VEG) en III-185 (= Art. 105 VEG).

(2) Art. III-246 (= Art. 154 VEG).

(3) Art. III-227 (= Art. 33 VEG).

(4) Art. III-177 (= Art. 4 VEG) en III-185 (= Art. 105 VEG).

(5) Art. I-41.